

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ, ЗМІСТУ ТА КРИТЕРІЇВ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗАХОДІВ НА ЗАСАДАХ КУЛЬТУРО-АНТРОПОЛОГІЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ

Сучасний стан розвитку кримінального права, який визначається пошуком ефективних і дієвих форм впливу на кримінальні практики на засадах домінування принципу верховенства права, диктує необхідність звернення до наукового аналізу дефініції, дослідження змістовних характеристик і пошуку нових критеріїв ефективності застосування кримінально-правових заходів як системи прийомів і способів примусового та реабілітаційно-заохочувального впливу держави на протиправні діяння, правомірну поведінку, детерміновані культурним середовищем, яке склалося в конкретно-історичних умовах. Саме динамічна властивість кримінально-правового впливу, що проявляється в процесі здійснення функцій кримінально-правових заходів, створює умови для формування стану соціальної справедливості, яка порушена вчиненням злочинного діяння та яка в контексті застосування ретроспективного впливу підлягає обов'язковому відтворенню (під час застосування заходів примусового впливу) або формуванню (у процесі застосування реабілітаційно-заохочувальних заходів).

Дослідженню функцій кримінально-правових заходів присвячені роботи таких вітчизняних і зарубіжних науковців: Л.В. Багрій-Шахматова, Б.Т. Базилева, Ю.В. Бауліна, В.В. Голіни, Т.А. Денисової, С.В. Землюкової, О.М. Костенка, Н.Ю. Мельничук, Т.В. Непомнящої, К.А. Сича, В.О. Тулякова, М.Д. Шаргородського та інших учених, які досліджували кримінально-правові властивості заходів впливу на особу, що вчинила злочинне діяння. Однак вказані науковці, досліджуючи режим функціонування кримінально-правових заходів, не приділяли належної уваги дефінітивним і змістовним характеристикам функцій зазначених заходів у контексті застосування нових методологічних засад здійснення кримінально-правового впливу в умовах використання культурологічної методології. Крім того, подальшого дослідження вимагають критерії визначення ефективності здійснення кримінально-правового впливу з метою забезпечення необхідного й достатнього впливу на особу, яка вчинила кримінально каране діяння. Відповідно, метою статті є дослідження дефініції, змістовних властивостей і критеріїв ефективності заходів кримінально-правового впливу в умовах застосування положень культурологічної концепції.

Для визначення функцій кримінально-правових заходів треба виходити з того, що, по-перше, культурологічний вимір кримінально-правових заходів створює умови для визначення основних властивостей предмета та спрямованості зазначених заходів. Так, цілями функціонування кримінально-правових заходів є кара, виправлення, превенція та профілактика, перевиховання, надання медичної допомоги й лікування осіб, реституція й компенсація, реабілітація й заохочення, кожна з яких є «...ідеальним образом очікуваного результату у врегульованих

суспільних відносинах» [17, с. 17]. Предмет функціонування визначається вказівкою на суспільні відносини, які виникають у процесі вчинення злочину, що посягає на систему соціальних цінностей, розбудовану на підставі визнання незаперечності природних прав і свобод людини та громадянина, а також властивостей національної культури.

По-друге, враховуючи мінливий характер культурологічного виміру як вчиненого діяння, так і змісту застосовуваних кримінально-правових заходів, треба визнати, що зміст діяльності в процесі здійснення функцій кримінально-правових заходів є похідним від сутності та призначення кримінально-правових заходів у різних історичних умовах функціонування права, тобто функції кримінально-правових заходів є історично й культурно обумовленими. Не тільки потреба в регулюючому впливі на суспільні відносини, а й форми та зміст впливу визначені специфікою суспільства, його цінностями, ідеальними, об'єктивними умовами [3, с. 5].

По-третє, функції кримінально-правових заходів є похідними від функцій права, репрезентуючи визначальні властивості останніх і водночас інтерпретуючи функції права, надаючи їм придатності для забезпечення досягнення власних утилітарних цілей. Узагальнений характер функцій права забезпечує ситуацію, за якої одна функція права може формувати підвалини декількох функцій кримінально-правових заходів. Наприклад, каральна й превентивно-профілактична функції кримінально-правових заходів задаються охоронною функцією права, конкретизуючи останню з урахуванням ознак предмета, цілей і характеру кримінально-правового впливу. У свою чергу реституційно-компенсаційна й реабілітаційно-заохочувальна функції кримінально-правових заходів визначаються регулятивною динамічною функцією права.

По-четверте, функції кримінально-правових заходів поєднані між собою, створюючи певний правовий режим правового регулювання суспільних відносин, які виникли в результаті вчинення злочинного діяння.

По-п'яте, функції кримінально-правових заходів не тільки відповідають системі функцій більш високого порядку (функціям права), а й самі одночасно є шаблоном для низхідної системи функцій (кримінального покарання й інших кримінально-правових заходів).

По-шосте, структурні елементи кримінально-правових заходів – покарання, примусові заходи медичного й виховного характеру – характеризуються власною системою заходів, що забезпечує багатовекторність функціонування системи кримінально-правових заходів окремого виду (особливий рівень функціонування). Таким чином, окремий кримінально-правовий захід здатен здійснювати декілька функцій, однак тільки одна з них є репрезентативною для певного виду кримінально-правового заходу, оскільки саме для здійснення провідної функції відповідний захід набуває нормативного закріплення.

З урахуванням зазначеного й основних положень культурологічної методології можна зробити загальний висновок, що під функціями кримінально-правових заходів треба розуміти основні напрями правового впливу на суспільні відносини, що виникають у процесі вчинення злочину або об'єктивно неправомірного діяння, що посягає на систему соціальних цінностей, сформовану на засадах

незаперечного характеру визнання природних прав і свобод людини та цивілізаційного рівня розвитку національної культури, з метою покарання, виправлення, превенції та профілактики, перевиховання, надання медичної допомоги й лікування осіб, усунення заподіяної шкоди, відшкодування завданих збитків, відновлення порушених прав (реституційна функція), реабілітації й заохочення, створюючи тим самим особливий правовий режим протидії злочинним проявам, який характеризується збалансуванням публічних і приватних засад здійснення кримінально-правового впливу.

Структура функцій кримінально-правових заходів, на відміну від структури функцій права, може бути представлена в більш розгалуженому вигляді та включати в себе такі елементи, як суб'єкти, об'єкти впливу, способи й засоби здійснення впливу, фактичні й формальні підстави для здійснення функцій, наслідки функціонального впливу, нормативне забезпечення функціонування, правовідносини.

Суб'єктний склад функцій кримінально-правових заходів має досить складний характер, зумовлений насамперед наявністю суб'єктів, які піддаються кримінально-правовому впливу в результаті реалізацій функцій кримінально-правових заходів, а також тим, що суб'єктний склад відповідних функцій утворюється участю публічних осіб та організацій, які здійснюють нагляд і контроль за відповідністю застосування кримінально-правових заходів, у процесі реалізації функцій. Поділ суб'єктного складу на групи має мінливий і досить умовний характер, оскільки невиконання або неналежне виконання особами, які здійснюють публічну діяльність у процесі реалізації функцій кримінально-правових заходів, своїх посадових обов'язків зумовлює застосування відповідних заходів до порушників кримінального законодавства.

Об'єкти впливу знаходяться в логічній єдності з фактичними й формальними підставами для реалізації функцій кримінально-правових заходів за умов, що вони утворюють причинно-наслідковий зв'язок лінійного типу такого змісту: об'єктом функцій кримінально-правових заходів є суспільні відносини, які виникають у момент вчинення діяння (фактична підстава), передбаченого кримінальним законом як злочин (формальна підстава).

Способи й засоби впливу визначаються цілями, поставленими перед кримінально-правовими засобами, з урахуванням обмежень, що мають характер культурних і соціальних цінностей, передбачених чинним законодавством. Наприклад, у п. п. 3.8 і 3.9 Мінімальних стандартних правил Організації Об'єднаних Націй щодо заходів, не пов'язаних із тюремним утриманням (Токійські правила), визначається, що такі заходи виключають можливість залучення осіб, які відбувають покарання, до проведення медичних і психологічних експериментів або допущення невиправданого ризику заподіяння фізичної чи душевної травми. На всіх стадіях відбування покарання повинна забезпечуватися повага до людської гідності правопорушника, до якого застосовуються не пов'язані з тюремним утриманням заходи.

Загальносоціальні та юридичні результати функціонування кримінально-правових заходів визначаються шляхом досягнення загальних і спеціальних цілей. Що стосується загальних цілей, то вони мають стратегічний характер і знаходяться в площині протидії й боротьби зі злочинністю в різних формах її прояву,

розбудови соціальної та правової держави, створення належних умов для побудови суспільства нової якості – громадянського суспільства, створення стану законності та правопорядку, забезпечення функцій кримінально-правових заходів соціально значущими орієнтирами. Спеціальні цілі мають тактичний характер (кара, превенція, перевиховання тощо), оскільки їх досягнення щодо окремого правопорушника є одним із кроків до реалізації стратегічних цілей здійснення функцій кримінально-правових заходів.

Правовідносини як елемент функціонування кримінально-правових заходів відзначаються похідним характером, оскільки вони виникають винятково за умови доведеного існування суспільних відносин у зв'язку із вчиненням суспільно небезпечного діяння, передбаченого кримінальним законом як злочин. Правовідносини як елемент функцій кримінально-правових заходів відрізняються від відносин, що виникають у зв'язку із вчиненням злочину, за суб'єктивним складом (суб'єктом прийняття рішення про застосування того або іншого кримінально-правового заходу є винятково суд, у той час як суб'єктами відносин у зв'язку із вчиненням злочину є правоохоронні органи, на які покладається обов'язок щодо протидії злочинності), за змістом (права й обов'язки особи, яка вчинила злочин, відрізняються від прав та обов'язків особи, до якої застосовуються кримінально-правові заходи), за часом виникнення (відносини у зв'язку із вчиненням злочину виникають відразу після виконання всіх діянь, які утворюють об'єктивну сторону складу злочину, або вчинення замаху чи приготування до злочину, а відносини у зв'язку із застосуванням кримінально-правових заходів виникають після того, як правоохоронним органам стало відомо про факт вчинення злочину та всебічного, повного й об'єктивного дослідження доказів у справі).

Цементуючим елементом функціонування кримінально-правових заходів є закон, яким встановлюються формальні підстави для застосування або відмови в застосуванні кримінально-правових заходів, види кримінально-правових заходів, умови їх застосування, процесуальне оформлення прийнятого рішення, умови його виконання тощо. Таким чином, нормативне регулювання функцій кримінально-правових заходів не обмежується винятково нормами кримінального права, а охоплює норми кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого й інших суміжних галузей права на підставі конституційних приписів загального характеру.

Структура функцій кримінально-правових заходів дає підстави для виокремлення трьох рівнів функціонування зазначених заходів: інституційного, правової диференціації й судової індивідуалізації.

Інституційний рівень функціонування кримінально-правових заходів пов'язаний із визначенням у нормативно-правових актах видів кримінально-правових заходів, які підлягають застосуванню за тих або інших фактичних і формальних підстав, а також переліку кримінально-правових заходів; нормативним закріпленням умов і підстав звільнення від застосування кримінально-правових заходів; визначенням порядку, умов і підстав застосування кримінально-правових заходів на засадах альтернативи; іншими положеннями нормативно-правових актів відповідного спрямування. Таким чином, інституційний рівень – це нормативно-правові підвалини функціонування кримінально-правових заходів.

Диференційний рівень функціонування кримінально-правових заходів у загальному вигляді в науці кримінального права не досліджувався. Окремі наукові розвідки присвячено проблемі встановлення властивостей і меж застосування диференціації кримінальної відповідальності [5, с. 51; 7, с. 12; 12, с. 73; 16], хоча фактично в наукових роботах мова йшла про диференціацію кримінального покарання. Уявляється, що диференціація активно застосовується законодавцем у процесі визначення порядку застосування не тільки покарання, а й інших кримінально-правових заходів. Наприклад, у ч. 2 ст. 105 Кримінального кодексу України передбачено можливість призначення неповнолітньому, який вчинив злочин невеликої або середньої тяжкості, за умови, що на час постановлення вироку неповнолітній щиро розкається у вчиненні злочину та своєю поведінкою довів, що він виправився, примусових заходів виховного характеру. Відповідно, законодавець встановлює декілька рівнів диференціації застосування примусових заходів виховного характеру як особливого виду кримінально-правових заходів: перший рівень – у разі вчинення злочину невеликої або середньої тяжкості передбачається застосування кримінальної відповідальності або відмова від неї із застосуванням примусових заходів виховного характеру; другий рівень – у разі позитивного вирішення судом питання про застосування примусових заходів виховного характеру передбачається обрання одного або декількох заходів з урахуванням типової суспільної небезпеки як діяння, так і особи, яка його вчинила [4, с. 140]. Таким чином, диференціація кримінально-правових заходів як рівень функціонування зазначених заходів являє собою діяльність законодавця, яка полягає в нормативному закріпленні на загальному для всіх випадків рівні правил застосування кримінально-правових заходів, які враховують суспільну небезпеку діяння, ознаки суб'єкта злочину, а також видові властивості кримінально-правових заходів, які визначені законом і застосування яких визнається справедливим.

Рівень індивідуалізації кримінально-правових заходів являє собою процес трансформування кримінально-правової санкції, у якій передбачається покарання, і кримінально-правових заходів, положення яких закріплені в диспозиціях статей Загальної частини Кримінального кодексу України, у конкретні види та міру кримінально-правового впливу залежно від особливостей вчиненого суспільно небезпечного діяння та властивостей особи, яка його вчинила. Примусове лікування як вид кримінально-правового заходу характеризується саме рівнем індивідуалізації, оскільки законодавець зазначає (ч. 1 ст. 96 Кримінального кодексу України), що цей захід може застосовуватися за умови, що особа вчинила злочин і має ознаки хвороби, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб. Таким чином, вирішення питання про застосування або відмову в застосуванні примусового лікування здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей особи, яка вчинила злочин, а точніше, наявності або відсутності в неї симптомів хвороби, що становить небезпеку для здоров'я оточуючих.

Особливої уваги вимагає питання дослідження ефективності функціонування кримінально-правових заходів. Дослідження етимології терміна «ефективність» вказує на його походження від латинського слова «effectivus» – продуктивний, що забезпечило його застосування у сферах науки й техніки. Так, у «Словнику іноземних

слів», виданому на початку ХХ століття, термін «ефективний» розглядається в контексті визначення ефективності сили току, ефективної потужності електричного струму [13, с. 774]. У подальшому термін «ефективність» набув свого поширення в економічній, а потім і в інших соціальних сферах, за його допомогою здійснювалась оцінка соціального управління та його складових, зокрема державного управління, що забезпечило набуття досліджуваним поняттям юридичного змісту.

Варто погодитися з академіком С.В. Ківаловим і професором Л.Р. Білоу-Тіуною [8, с. 31–32], які в процесі дослідження механізму й засад функціонування публічного управління сучасної держави вказали на ефективність як категорію, за допомогою якої визначається зворотний зв'язок управлінської діяльності з фактичним регуляторним впливом і його результатом, що відображається в суспільних відносинах. Однак на цьому проникненні терміна «ефективність» не закінчилося, і сьогодні він активно застосовується не тільки в правовій науці галузевого спрямування, а й у процесі наукового дослідження окремих інститутів як комплексного, так і галузевого характеру. При цьому певних змін набув і зміст, який вкладається в термін «ефективний», оскільки тепер він розглядається як «дієвий», тобто такий, що дає певний результат, забезпечує настання певних наслідків. Таким чином, ефективність у правовій сфері визначається досягненням очікуваного результату [6, с. 10].

Треба підкреслити, що в кримінально-правовій науці термін «ефективність» набув значного поширення в контексті дослідження ефективності кримінального закону [9, с. 3–16; 11, с. 85–89; 15, с. 17–27], його окремих елементів [1, с. 165–171; 10, с. 220–236] або системи покарання в цілому чи окремих його видів [6, с. 10; 12, с. 153–158; 18]. У свою чергу професор Л.В. Багрій-Шахматов запропонував визначати ефективність усієї системи кримінально-правових заходів, хоча їх сукупність і розглядав як форми реалізації винятково кримінальної відповідальності [2, с. 130–174]. Як критерій ефективності кримінально-правових заходів науковцем запропонована трихотомія елементів, яка утворює поняття ефективності: по-перше, максимальний результат у досягненні цілей кримінально-правових заходів; по-друге, фактор відрізка часу, протягом якого цілі досягаються; по-третє, усі види затрат для досягнення цілей як матеріального (затрат держави), так і інтелектуального, духовного характеру з боку посадових осіб державних органів, які займаються особами, що вчинили злочин [2, с. 139].

Погоджуючись у цілому із запропонованим підходом до визначення критеріїв ефективності кримінально-правових заходів, зазначимо, що він досить повно досліджує ефективність у її статичному розумінні, навіть за умови виділення як самостійного критерію часового періоду застосування кримінально-правових заходів. Зазначену професором Л.В. Багрій-Шахматовим позицію, вважаємо, доцільно доповнити двома критеріями, що визначають обґрунтування нормативного визначення тих або інших кримінально-правових заходів та акцентують увагу не на ефективності кримінально-правових заходів у цілому, а на ефективності їх функціонування.

Що стосується першого доповнення, то воно виводиться із запропонованого культуро-антропологічного виміру кримінально-правових заходів і полягає в тому, що, по-перше, ефективність кримінально-правових заходів може бути ви-

значена за умови сприйняття їх відповідних видів із боку суспільства як таких, що відповідають культурним цінностям народу й не суперечать його менталітету. За таких умов легітимність кримінально-правових заходів є найважливішим критерієм ефективності їх функціонування. Наприклад, відмова від застосування кримінального покарання до осіб, які вчиняють злочин у стані неосудності, з подальшим використанням примусових заходів медичного характеру відповідає уявленню культурологічної природи про несправедливість покарання осіб, які не здатні усвідомлювати характер вчинюваних дій або керувати ними. По-друге, антропологічні засади функціонування кримінально-правових заходів зосереджують увагу на недопущенні застосування таких заходів, які в цілому не суперечать культурним цінностям, проте пов'язані з надлишковим обмеженням прав і свобод, насамперед тих, що мають природний характер. Таким чином, культурно-антропологічний вимір засад функціонування кримінально-правових заходів із метою досягнення їх найбільшої ефективності вимагає використання відповідних до зазначеного виміру цінностей не тільки в контексті встановлення фактичних і формальних підстав для застосування кримінально-правових заходів, які знаходяться у сфері криміналізації або декриміналізації, а також пеналізації й депеналізації.

Ефективність функціонування кримінально-правових заходів, окрім загальних критеріїв ефективності зазначених заходів, вимагає зосередження саме на ефективності застосування в процесі функціонування всієї системи її окремих елементів, зокрема чіткого уявлення про межі правового впливу на суспільні відносини, що виникають у процесі вчинення злочину; можливості досягнення декількох цілей, які визначаються в процесі функціонування кримінально-правових заходів; мінімального застосування способів і засобів впливу в процесі застосування кримінально-правового впливу як відповіді на вчинений злочин.

Уявляється, що використання культурно-антропологічного підходу до визначення ефективності функціонування кримінально-правових заходів зосереджує увагу саме на функціонуванні системи в цілому, на пошуку не універсальних заходів, здатних уособлювати всі або декілька цілей, оскільки в такому разі заходи будуть наділені потенційною можливістю надлишкового впливу на особу, який є недоцільним з урахуванням як особистості правопорушника, так і суспільної небезпеки вчинюваного діяння, а заходів «точкового» впливу на поведінку з таким набором засобів і способів функціонального впливу, які забезпечують оптимальність функціонування застосовуваних кримінально-правових заходів.

На підставі зазначеного можна зробити висновок, що культурно-антропологічний підхід до визначення ефективності функціонування кримінально-правових заходів характеризується застосуванням системи декількох критеріїв. По-перше, критерій культурно-антропологічної легітимності, тобто застосування тільки тих кримінально-правових заходів, які відповідають визнаним культурологічним цінностям, із недопущенням застосування заходів, які необґрунтовано обмежують права та свободи людини або в процесі функціонування здатні завдавати страждань або принизити людську гідність. По-друге, критерій недопущення надлишкового впливу, відповідно до якого цілі, способи та предмет функціонування заходів у кримінальному праві не підлягають універсалізації, тобто поєднанню в одному

виді кримінально-правового заходу, як це склалося за радянських часів із позбавленням волі, а повинні забезпечувати «точковий» вплив на поведінку правопорушника без застосування надлишкового примусу. По-третє, необхідно враховувати фактор відрізка часу, у процесі якого цілі функціонування досягаються, для чого необхідно хронометрувати кримінально-процесуальну діяльність, якою й забезпечується реалізація функцій кримінально-правових заходів. По-четверте, треба шукати оптимальний баланс між усіма видами затрат як матеріального, так і інтелектуального характеру та досягненням поставлених цілей.

Література

1. Андреев А.В. Критерии, показатели и условия эффективности применения санкций / А.В. Андреев // Проблемы совершенствования исполнения уголовных наказаний : материалы Всесоюзной научно-практической конференции (г. Рязань, 5–6 октября 1982 г.). – Рязань : Изд-во РВШ МВД СССР, 1983. – С. 165–171.
2. Багрий-Шахматов Л.В. Социально-правовые проблемы уголовной ответственности и форм ее реализации / Л.В. Багрий-Шахматов. – О. : ООО «Дизайн и полиграфия», 2000. – 566 с.
3. Бестугина М.А. Социальная обусловленность и назначение гражданско-правовой ответственности в современных условиях (теоретический аспект) : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право» / М.А. Бестугина ; Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова. – М., 1986. – 24 с.
4. Бражник С.Д. Средства дифференциации уголовной ответственности в Общей части УК РФ: понятие и классификация / С.Д. Бражник // Совершенствование уголовного законодательства в современных условиях : сборник материалов международной научно-практической конференции (г. Санкт-Петербург, 23–24 мая 2011 г.) / под ред. В.В. Малинин. – СПб., 2011. – С. 136–141.
5. Гальперин И.М. Дифференциация уголовной ответственности и эффективность наказания / И.М. Гальперин // Основные направления борьбы с преступностью / под ред. И.М. Гальперина, В.И. Курляндского. – М. : Юридическая литература, 1975. – С. 48–55.
6. Дворянсков И.В. Эффективность альтернативных наказаний (компенсационная модель) / И.В. Дворянсков ; под ред. проф. А.М. Никитина. – М. : Юнити-Дана ; Закон и право, 2004. – 96 с.
7. Келина С.Г. Некоторые направления совершенствования уголовного законодательства / С.Г. Келина // Уголовное право. – 2006. – № 10. – С. 10–18.
8. Ківалов С.В. Публічна служба в Україні : [підручник] / С.В. Ківалов, Л.Р. Біла-Тіунова. – О. : Фенікс, 2009. – 688 с.
9. Кузнецова Н.Ф. Условия эффективности уголовного закона / Н.Ф. Кузнецова // Проблемы правового регулирования вопросов борьбы с преступностью : сборник научных трудов. – Владивосток : Изд-во ВГУ, 1977. – С. 3–16.
10. Орловская Н.А. Уголовно-правовые санкции: проблемы определения, классификации и функционального анализа : [монография] / Н.А. Орловская. – О. : Юридическая литература, 2010. – 296 с.
11. Плохова В.И. Соотношение критериев и показателей эффективности уголовно-правовых норм / В.И. Плохова // Уголовный закон и совершенствование мер борьбы с преступностью : сборник научных трудов / отв. ред. М.И. Ковалев. – Свердловск : Изд-во СГУ, 1981. – С. 85–89.
12. Севрюгин А.С. К вопросу оценки эффективности наказания / А.С. Севрюгин // Вопросы ответственности и наказания : сборник научных трудов. – Рязань : Изд-во РВШ МВД СССР, 1982. – С. 153–158.
13. Словарь иностранных слов / под ред. И.А. Лехина и проф. Ф.Н. Петрова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1949. – 801 с.
14. Тер-Акопов А.А. Основания дифференциации ответственности за деяния, предусмотренные уголовным законом / А.А. Тер-Акопов // Государство и право. – 2001. – № 10. – С. 70–78.
15. Тоболкин П.С. Понятие эффективности норм советского уголовного права / П.С. Тоболкин // Проблемы эффективности уголовного закона : сборник научных трудов / ред. колл. : М.И. Ковалев и др. – Свердловск : Изд-во СЮИ, 1975. – С. 17–27.
16. Уголовное право. Части Общая и Особенная : [курс лекций] / [Г.А. Есаков, А.И. Рарог и др.] ; под. ред. А.И. Рарога. – М. : ТК Велби ; Проспект, 2005. – 480 с.

17. Чулюкин Л.Д. Природа и значение цели в советском праве / Л.Д. Чулюкин. – Казань : Изд-во Казанского университета, 1984. – 78 с.

18. Шаргородский М.Д. Наказание, его цели и эффективность / М.Д. Шаргородский. – Ленинград : Изд-во ЛГУ, 1973. – 160 с.

Анотація

Козаченко О. В. Визначення поняття, змісту та критеріїв ефективності функціонування кримінально-правових заходів на засадах культурно-антропологічної концепції. – Стаття.

Досліджено дефініцію та змістовні характеристики функцій кримінально-правових заходів у контексті використання засад культурно-антропологічної методології. Визначено рівні функціонування заходів кримінально-правового впливу, запропоновано розширення критеріїв їх ефективності.

Ключові слова: кримінально-правові заходи, функції заходів, рівні функціонування кримінально-правових заходів, ефективність кримінально-правового впливу.

Аннотация

Козаченко А. В. Определение понятия, содержания и критериев эффективности функционирования уголовно-правовых мер на началах культурно-антропологической концепции. – Статья.

Исследуется дефиниция, а также содержательные характеристики функций уголовно-правовых мер в контексте использования основных положений культурно-антропологической методологии. Определяются уровни функционирования мер уголовно-правового воздействия, обосновывается необходимость расширения критериев их эффективности.

Ключевые слова: уголовно-правовые меры, функции мер, уровни функционирования уголовно-правовых мер, эффективность уголовно-правового воздействия.

Summary

Kozachenko A. V. Definition of the concept, content and performance criteria of criminal and law measure on the basis of cultural and anthropological concept. – Article.

In this article investigated the definition and substantial characteristics of functions criminal and law measures in the context of the main provisions of the cultural and anthropological methodology. Defined the levels of functioning measures under criminal and law measures and justified the need to expand the criteria for their effectiveness.

Key words: criminal and law measures, functions of measures, levels of functioning, effectiveness of criminal and law measures.

УДК 343.231

Н. А. Мирошниченко

КЛАССИФИКАЦИЯ И КВАЛИФИКАЦИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ

Уголовное право обращается к категориям классификации и квалификации преступлений на протяжении ряда десятилетий. Вопросам классификации и квалификации преступлений посвятили свои работы такие известные ученые, как В.Н. Кудрявцев, Н.Ф. Кузнецова, Л.Н. Кривоченко, В.А. Навроцкий и другие. Однако проблемы классификации и квалификации преступлений до сих пор актуальны.

В теории уголовного права и в законодательстве выделяют несколько критериев классификации (категоризации) преступлений, каждый из которых имеет определенное значение для дифференциации уголовной ответственности и наказания. Так, Особенная часть Уголовного кодекса Украины (далее – УК Украины) построена на основе выделения родового и видового объектов. Разделы особенной части УК Украины